

**Mo:fo:s We Fo:l Eyo:
Filibai
Kaluka:isalemo: Sa:sa:liga:fo:
Asuluma:no: towo: we**

Tamin amio: Fo:l eyo: Filibai amisa:na ha:na:sa:ga:yo;, Ya:suwa: to nafa widakiyo;, Filibai sa:so: a:na mo:mo:do:. (Iliga:felo: 16.8-15) Tif amio: Fo:l e hen nowa dibolowa sabikiyo;, Filibai tilidabu kaluka:isaleyo: moleyo: kegea:sa:ga:, Fo:lbo: boba iliga:fo:. Fo:l e a:no: dia:sa:ga:yo;, sagalo: towo: mo:fo:s wenamio: mada o:m a:la:bo: sa:sa:la:sa:ga:, Filibai tilidabu kaluka:isalemo:wo: iliga:fo:.

To nolo: mo:fo:s wenamilo: da:labo: we. Ya:su e enena:ma:la: ha:ga dowo: ko:lo: Filibai tilidabu kaluka:isaleyo: iyo:lo: ha:ga doma:ki, Ya:suwa: mano: kudu ha:nakiyo;, wa:l a:no: dia:niki nai ha:na:lubi a:la:sa:sa:lo:.

A:la:ta:ga: hida:yo: ko:li ko:lilo: ilo: amio: fa:la:doma:nigab amio:, iyo: Ya:suwa dowakiyo: sagala:liki mesea:ki, mo:fo:so: we a:na sa:sa:liga:fo:.

¹ Fo:l ne, a:la:ta:ga: Timoti na:no: Ya:su Kelisowa: ene nanogdo: dian kalu ko:lo:, naino: mo:fo:s we sa:sa:la:sa:ga:, Filibai amisa:na iliga:to:l. Godeya:no: kaluka:isale Ya:su Keliso amilo: tilida:da:sa:ga:lo: sab gimo:wo:lo:, sa:sdo: bo:fo:lowan kaluka:isale gimo:wo:lo:;

a:la:ta:ga: digo:n kaluka:isale gimo:wo:lo: tambo sa:sa:luga:to:l.

² Do Gode o:lia: Alan Ya:su Keliso o:lia:ma: ha:fo: disa:lan man a:no:lo:, ha:sa mesa:no: man a:no:lo: gi o:lia: doma:ki dulugu so:lo:l.

Fo:l eyo: Filibai kaluka:isaleyo: dulugu sio:

³ Niyo: gio: ko:lo: asula:likiyo:, ni Godemo:wo: mada o:m a:la:bo: ho:lono: tambo sa:la:lo:l. ⁴ Gode eyo: gio: tambo asuwa:foma:kiyo:, ne sagalo:wo: alan dofo:liki, a:na dulugu sa:la:lo:l. ⁵ Sagalo: alan a:no: mo:wo: we. Gio: to nafa a:no: ho:gi tilida:dakiyo: negele dowaki, nanogo: ua dimida:li mio:. A:la:ta:ga: o:g wenamio:lo: nanog a:no: ua o:dia:li ha:na:lo:l ko:lo:, ne mada sagalab. ⁶ Gode eyo: nanog nafa a:no: gi usamio: mo:mo:dalifa: ko:lo:, eyo: nanog a:no: dia:li ha:na:la:ga:, Ya:su Kelisowa: ene ho:lendo: fa:la:dowab a:nami kedefa:ib. Gode eyo: nanog a:no: dimidama:ib a:la:likiyo:, ne hendele tili asulo:l. ⁷ Niyo: gimo:lo: a:la:do: asulo:l a:no: mada nafale, mo:wo: ho:lono: tambowo: gio: ni asulo: usa da:lab. Ne dibolo aya silikiyo:lo:, ne to nafa we hendele a:laki fanda wida:lo:likiyo:lo:, nio: tambo Godeya:lo: ha:fo: disa:lab us a:na dofo:liki, ene nanogo: ua dia:sen. ⁸ Ya:su Keliso elo: ha:fo: disa: a:ma:yo: ne digidalitabikiyo:, niyo: gi ko:lo: ba:ba:no:wo: mada alan asulo:l. A:no: hendele a:la:bo: Godeya: eneno: ba:da:sa:ga: asulo:.

⁹ A:la:fo:ko:lo: niyo: gio: Godemo:wo: a:la:dulugu sa:la:lo:l. Gio: to hendele a:no: fanda asulaki, towo: dinafa aloba:ma:no:wo: alan doma:ki, a:la:ta:ga: ha:fo: disa:lan man a:no: gili

mela:no: usamio: halaido: dowa:i ha:na:melea:ki, dulugu so:lo:l. ¹⁰ A:la:fo:ko:lo: a:no: fa:la:dowab amio:, gio: man digalo:wo: welo:b a:la:bo: alobana asuluma:ib. A:la:ta:ga: Ya:suwa: ene ho:lendo: fa:la:doma:nigab a:namio:, gio: halalo: mo:dimido:, malilo: elena ba:ba:ib. ¹¹ Ya:su Kelisowa: man digalo: a:no:, fo hedalu aumbo: gili mela:no: usamio: ililifoma:kiyo:, dulugu so:lo:l. Kaluka:isale nolba:yo: gi amilo: ilili alitab a:no: ba:dakiyo:, Godeyo: alanka: a:la:liki iwalu wabudakiyo: dulugu sa:ma:ib.

Ya:suwa: to nafa a:no: o:wida:li ha:na:lab

¹² Ni nao nado i, to we gio: fanda asuluma:ki asulab. Hida:yo: nelo: amilo: fa:la:dowa:i ya:lab wema:yo:, to nafa walama:no:wo: mo:ka:laki, walafu: ko: ha:na:melea:ki mada asuwa:takigab. ¹³ A:la:do: ga:iya:lab a:na ilikiyo:, Sisaya: ene da:la:di kaluwo: a:la:ta:ga: amisa:n kaluka:isale wenamilo: sab iliyo:lo:, ne Ya:su Kelisowa: ene nanog dian kalu ko:lo: dibolowa sab a:la:bo: tambo fanda asululiab. ¹⁴ A:la:ta:ga: ne ko:lo: dibolo amilo: sab wema:yo: tilidabu kalu nolo: halaido:wo: a:na di ko:lo:, iyo: mo:tagilaki, Godeya: to nafa a:no: halale wida:lab.

¹⁵⁻¹⁶ Hendele, kalu nolba:yo: ne asuwa:takiyo:, Kelisowa: to hendeleyo: ko:lo: wida:lab. Godeya: to nafa a:no: hendeleka: a:lakiyo: niyo: fanda walama:ki, ne dibolowa disa:lo:b a:la:bo: iliyo: asulab ko:lo:, iliyo: nemo:wo: ha:fo: disa:fo:likiyo:, Godeya: ene towo: wida:lab. Ko:sega kalu nolba:yo: ne wa:la: sa:ndakiyo:, Kelisowa: towo:

a:na wida:lab. ¹⁷ Kalu i a:ma:yo: asulo:wo: digalo:lo: mo:iliki, inin wiyo: ko:lo: duludaki, Ya:suwa: to a:no: a:na wida:lab. Ne dibolowa sabiyo:, iliyo: hida:yo: nolo: nemo: a:dimia:no: asulakiyo: wida:lab. ¹⁸⁻¹⁹ Kalu nolo: asulo:wo: digalo: iliki widalikiyo:lo:, nolo: asulo:wo: mogago: iliki widalikiyo:lo:, man a:la: a:no: ne mo:kele asuluma:no:. Ililo: Ya:su ko:lo: wida:lab a:no: alandeyo: o:m ko:lo:, ne mada sagalo:wo: alan dowab.

Gililo: ne asuwa:foma:kilo: dulugu sa:la:sen a:no:lia:, Ya:su Kelisowa: ene Mamaya:lo: asuwa:tan a:no:lia:ma:yo:, ne nafaya sili handaloma:ki auma:ib. Ne a:no: asulo: ko:lo:, mada sagala:liki dia:mela:no:. ²⁰ Nilo: mada alan tili asulakilo: yasilo:lo: we. Ne Godeya: nanog diakiyo:, ne mo:sendeloma:no: asulo:l. O:g wenamio:lo: tif amio:lo:, ne mela:no: o:silikiyo:lo:, ne sowalikiyo:lo:, nilo: dimido: a:ma:yo: Kelisowa: wiyo: ko:lo: wabuluma:ki, ne halale kagama:no: asulo:l. ²¹ Niyo: a:la:asulab. Ne mela:no: o:silikiyo:, mela:no: mo:wo: Keliso e. A:la:ta:ga: ne sowalikiyo:lo:, kelego: nafaleyo: a:na mada fa:la:doma:ib. ²²⁻²³ Ne henfelo: wenamio: o:silikiyo:, Godeya: nanogo: dimidakiyo:, fo nafale fa:la:do alifa:no:. Ko:sega niyo: soma:no: tog amiya:le, mela:no: tog amiya:le, o:bamida: kudu ha:na:nigo:ba:le babalab ko:lo:, ne amio: asulo:wo: a:la: dowaki, tadowo:lab. Asulo: alan nilo: da:labo: we. Ne sowa:sa:ga: ha:nakiyo:, Keliso o:lia: doma:no: asulab. E o:lia: doma:no:wo: mada nafale a:lab ko:lo:, nolo: a:ma: tinio:

ko:lo:lab. ²⁴ Ko:sega niyo: gi ko:lo: asuwa:ta:liki ha:na:melea:kiyo:, ne bo:ebo: mo:sowaki, mela:no:wo: o:dofolalega, a:no: o:li a:la:asulo:l. ²⁵ A:la:fo:ko:lo: no:no:n asulakiyo:, ne o:mesa:no: a:la:asulo:. Gili tilidabuwo: halaido: dowaki, a:la:ta:ga: gio: sagalo:wo: alan doma:kiyo:, ne gi o:lia: doma:nigo:l. ²⁶ Ne wa:ka gilo:wa ya:ga: dowalikiyo:, nanog nilo: dimido: a:na a:la:ta:ga:yo:, gio: Ya:su Kelisowa dowalikiyo: mada sagalema:ib.

²⁷ Gililo: wa:la:b dimidama:no:wo: we. Man gililo: dimidama:no: a:no:, Kelisowa: ene to nafa o:lia:yo: ego:le dowab a:no: ko:lo: kudu ha:na:bi. Giliyo: a:la:dimidalikiyo:, ne gilo:wa ya:sa:ga: ba:dalikiyo:lo:, ne mo:yalikiyo:lo:, gio: asulo: imilise dowaki, tilidabu gililo:wo: halale o:ta:lisab a:la:do: sa:lab a:no:ko: da:ba:no:. A:la:ta:ga: gio: ua gasa dowaki, kaluka:isaleyo: to nafa a:namio: tilidabuma:ki, wida:laka: a:la:do: sa:labo: da:ba:no:. ²⁸ Gio: gis kalu i a:no: ba:da:ga:yo:, mada mo:tagilaki halale kagama:ib ko:lo:, man gililo: dimidab a:ma:yo: imo: widakiyo:, Gode eyo: iyo: yasalaki, gio: a:ma:la: gasilia:ib a:la:liki widaki gab. ²⁹ Gode eyo: gio: Kelisowa:lo: tilidabu a:na doma:ki da:feyo:, ko:sega tilidabu imilig ko:mba. Gio: Ya:suwa tilidabu amilo: hida:yo: dian a:no:lo: gio: dima:ki go:. ³⁰ Tamin amilo: hida:yo: ne amilo: fa:la:dowabikilo: gilo: ba:ba: a:no:, a:la:ta:ga: o:go:lo: ne amilo: o:fa:la:dowa:i ya:lab amilo: gilo: dabu a:no:, gio:lo: hida:yo:wo: o:leo:ngo:ka dia:i ha:na:lab.

2

Ge ha:ga dowaki, ha:fo:wo: disa:ma

¹ Gio: Ya:su Keliso o:lia: dofo:lalikiyo:, eyo: halaido:wo: dimiakiyo: halale alita:sen. Eyo: gimo:wo: ha:fo: disa:lakiyo:, dinafa mesea:ki no-fo: alita:sen. Gio: asulo:wo: imilise dowaki, Godeya: Mama o:lia: ua dowa:sen. A:la:ta:ga: gio: kaluka:isale nolo: nofolakiyo: asuwa:ta:sen.

² Man a:no: gilo: amio: fa:la:dowo: ko:lo:, giliyo: man we ko:lo: kudu ha:na:lubi. Gio: asulo:wo: imilise dowa:bi. Nol o:lia:yo: ha:fo:wo: disa:la:bi. Asugo: imilise dowaki, nanogo: a:na dia:bi. Gio: man a:no:ko: kudu ha:nalega, ne mada sagalema:no:.

³ Nanog dimidakiyo:, go:no:n geko: sagalema:no:wo: dimida:so:bo. Go:no:n wiyo: duludakiyo: kaila:so:bo. Go:no:n ge noma: ha:ga dowaki, nowo: alano:lo:b a:la:asula:bi.

⁴ A:la:ta:ga: go:no:n ko: asulakiyo:, sagalema:no: a:no: dimida:so:bo. Ko:sega gio: kalu noma:lo: asulabo: ba:da:sa:ga: dimida:lubi.

Ya:suwa: eneno: ha:ga dowakilo: man dimido:wo: we

⁵ Gili asulo:wo: Ya:su Kelisowa:lo: asulo: o:leo:ngo: ko:lo: dia:sa:ga:, kudu ha:na:lubi.

⁶ Ya:su Keliso e Gode.

Ko:sega e Gode ka elen a:no: mo:kanulu ta:liaki kata:fo:.

⁷ A:la:dimido: ko:lo:, e madali nanogdo: dian kalu o:ngo: dowakiyo:,

E kalule dowo:.

⁸ E kalule fa:la:dowa:sa:ga:yo:, enena:ma:la:yo:

- ha:ga dowaki,
 Godeya:lo: asulab a:no: ko:lo: kudu
 ha:na:la:ga:, a:na sowo:
 E i malan amio: a:na sowo:
⁹ A:la:fo:ko:lo: Gode eyo: e wilo: doma:ki, iwalule
 dulugu alitakiyo:,
 wilo: alan wikilan a:no: tambo tinia:sa:ga:,
 wiyo: nafale ko:lo: emo: dimi.
¹⁰ Ya:suwa: wi nafa a:no: da:dalikiyo:, Hebene
 halomilo: a:lab o:lia:, henfelo: amilo: a:lab
 o:lia:, dane ane hen amilo: a:lab o:lia: a:no:,
 tambowa:yo: gulalu misa:fu alilaki, Ya:su e
 ko:lo: wabuluma:ib.
¹¹ A:la:ta:ga: Ya:su Keliso e Alanka: a:la:bo: iliyo:
 tambo sa:lakiyo:, Do Gode elo: wabu-
 luma:ib.

Ho:wo: o:ngo: do:ita:bi

¹² A:la:fo:ko:lo: ne milile, ne gi o:lia: sab amio:,
 Godeya: towo: gio: tilida:da:sa:ga: kudu ha:na:sen
 ko:lo:, o:go: ne gi o:lia:lo: mo:dowab amio:lo:
 ho:lono: tambo a:la:ka kudu ha:na:lubi. A:la:ta:ga:
 Gode eyo: gio: asuwa:takiyo: gasili ko:lo:, gio:
 Godeyo: tagilaki, nanog elo: dimido: a:no: ilil-
 ima:no: a:laki, halaido: dia:i ha:na:lubi. ¹³ Mo:wo:
 Godeyo: gili asulo: usa iliki, nanogo: a:na dia:lab
 ko:lo:, eyo: gili asulo:wo: digidalitaki, man elo:
 asulab au kudu hamana:kiyo:, halaido:wo: gimo:
 dimia:lab.

¹⁴ Gio: nanogo: ko:li ko:lilo: diakiyo:,
 towa:lo: mo:beakilo: sa:labo:lo:, towa:lo:
 kegab a:no:lo: eletaki, nanogo: a:na dia:lubi.

15 Giliyo: a:la:dimidalikiyo:, nolba:yo: gio: halalo: mo:dimido: elena ba:dalikiyo:, gio: malilo: doma:ib. Gio: mogago:lelo: dimida:lab kaluka:isale us a:na ilikiyo:, ge Godeya: so:wale digalo: dowaki, ho:len do:itan aumbo:, man gilo: a:no: imo:wo: kalaba walama:ib. 16 Giliyo: Godeya: ene to mela:no:lo: a:lab a:no: kalab amio: halale wida:lalega, Kelisowa: ene ho:lono: a:na fa:la:dowalikiyo:, nanog nilo: dia:len a:no: madalilo: mo:wala:lono:lo:b a:la:asulakiyo: ne sagalema:no:. 17 Ge Ya:suwa tilida:da:sa:ga:lo: nanog dia:lab a:no: Godemo: boba dimian augab. Ne sowakiyo: ho:bo:wo: tulalega, ho:bo: nilo: a:no: wain ho:n o:ngo: ko:lo: boba gilo: dimi a:ma: wa:la tuma:ib. Niyo: a:no: ko:lo: asulakiyo:, sagalo:wo: alan dowaki ne gi o:lia:yo: sagalo:l. 18 O:leaumbo:, gio:lo: sagalo:wo: alan dowaki, giliyo: ne o:lia:yo:lo: sagala:bi.

Timoti eyo: Ya:suwa: nanog a:no: nafale dimida:lab

19 Alan Ya:su Kelisowa:yo: a:la:asulalega, nio: Timotiyo: gilo: amio: ko:na:ma iliga:fa:no: asulo:l. E gilo: amio: ya:sa:ga:, a:ma:la: yalikiyo:, gililo: man dimida:lab a:no: nemo:wo: malolo: mealikiyo:, nelo: a:na sagalema:no:. 20 Kalu nol ne o:lia:lo: a:lab we, Timoti e o:ngo:wo: aundo:ma. Eyo: gimo: ha:fo: disa:lakiyo:, gi asuwa:fa:no:wo: alan asulo: ko:lo:lab. 21 Kalu nolba:yo: inido: sagalakilo: asulab man a:no:ko: dimidama:no: asulaki, Ya:su Kelisowa: ene nanog

a:no: dimidama:no:wo: mo:beab. ²² Ko:sega niyo: to nafayo: wida:liki sia:lab amio:, so:waya:lo: iya ko:lo: asuwa:tan aumbo:, Timoti eyo: ne a:la: asuwa:ta:sen. Timoti e kalu weo:ngo:lo:b a:la:bo: gio: ba:ba:. ²³ A:la:fo:ko:lo: niyo: kelego: nelo: amilo: fa:la:doma:nigab a:no: dinafa fanda ba:da:sa:ga:yo:, o:g a:namio: Timotiyoy: gilo: amio: a:na iliga:fa:no: asulo:l. ²⁴ A:la:ta:ga: Alana:yo: fogo: nemo:wo: dimia:nigab a:la:bo: ne tili asulab ko:lo:, no:no:n nelo: gilo: amio: bo:e mia:no:

Fo:l eyo: Ebafolodaitaso: Filibai iliga:fa:ib

²⁵ Tamin amio: ne asuwa:foma:kiyo:, giliyo: Ebafolodaitas e nelo:wa iliga:fo:. E ne o:lia: nanogo: dimidakiyo:, negele ilikilo: Ya:suwa: gis kalu o:lia:lo: buba:seno: nowo: e. Ko:sega o:go: niyo: nao Ebafolodaitas a:no: gilo:wa a:ma:la: iliga:fa:no: asulo:l. ²⁶ Mo:wo: giliyo: e walaf dowo:ka: a:la:do: sio: a:no: dabu ko:lo:, e kele asula:sa:ga:, gio: bo:e ba:ba: mia:ib a:la:asulab. ²⁷ Hendele, tamin amio: e walaf ba:lakiyo:, soma:no:wo: ko:na:ma dowo:. Ko:sega ne nofolo: alan nowo: a:diabena:kiyo:, Gode eyo: e o:lia: ne o:lia:yo: nofola:sa:ga: asuwa:takiyo:, walaf a:no: e falele alifa:. ²⁸ A:la:fo:ko:lo: niyo: e a:ma:la: gilo: amilo: bo:elo: iliga:fa:no:wo:, niyo: mada alan asulo:l. E gilo:wa fa:la:dowalikiyo:, gio: sagalakiyo:, ne amio:lo: kele asulo:wo: mo:doma:ib. ²⁹⁻³⁰ Gio: ko:na: dowaki ne mo:asuwa:fa:ib ko:lo:, giliyo: ne asuwa:foma:ki a:lakiyo:, Ebafolodaitas e nelo:wa iliga:fo:. E nelo:wa fa:la:dowa:sa:ga:yo: ene mela:no:wo:

mo:kanulu ta:liaki, Kelisowa: nanog elo: di a:ma: ilikiyo:, e soma:no:wo: ko:na:ma dowo:. A:la:fo:ko:lo: gio: kalu we o:ngo:wo: wabudaki sa:la:bi. E gilo: amio: a:ma:la: fa:la:dowalikiyo:, gio: Alana: wiya dowakiyo: e sagala:liki tililia:bi.

3

Ya:su amilo: tilida:dab kaluka:isale a:no: digalo: doma:ib

¹ To we saebelakiyo: a:la: sa:ma:nigo:l. Ni nado i, gio: Alan o:lia: ege dowaki sagala:bi. Tamin amilo: nilo: to sa:sa:lo: o:leaumbo:, o:go: niyo: mo:mo:beaki wa:ka a:sa:sa:lo:l. To wema:yo: gio: ko:lo: halale alifoma:ki sa:sa:liga:to:l.

² Kalu nolo: dalale sia:liki widakiyo:, Godeya:no: kalu doma:nikiyo:, tamin amio: do:go:fo: hege gedema a:la:widab ko:lo:, gio: dinafa asula:bi. Kalu a:no: saila gasayo: o:ngo: dowaki, man mogago:le dimida:lab. ³ Ko:sega do:go:fo: hege gedeo: man hendeleyo: iyo: mo:fanda asulab. Nio: Mamaya: halaido:wa ilikiyo:, Godeyo: wabudaki Ya:suwa: wiyo: dulugu sa:la:sen ko:lo:, do:go:fo: hege gedeo:leyo: ni ko:m. Kaluwa: ene halaido:wa:lo: dimidab a:ma:yo: mo:asuwa:fa:ib, niliyo: a:la:tili asulo:. ⁴ Ko:sega kaluwa: ene halaido:wa:lo: dimidan a:ma:yo: o:li asuwa:tan kibo:bowo:, no:no:n ne mada o:li domo:lo. Mo:wo: kalu nolba:lo: Godeya: siwa:l amilo: digalo: doma:kilo: dimidan man a:no:, ni tambo dimidaki, iyo: ni tinio: ko:lo:lab. ⁵ Ne kalu we o:ngo:ka: a:la:likiyo: man nilo: dimida:leno:

3:3: Lom 2.29   **3:4:** Ilig 22.3, 2Kol 11.18   **3:5:** Luk 1.59, Ilig 23.6, 2Kol 11.22

gimo: walama:nigo:l. Ne sa:la:lia:sa:ga:yo:, ho:len o fa:la:dowab amio:, do:go:fo: hege gedee:. Ne Isolael kalu. Ba:nsamena: ene so:lo:wo: ne. Ne Hibulu tolo: sa:lan kalule dowo:. A:la:ta:ga: ne Fa:lisi kalu ilikiyo:, Yuwa: mano: tambo niyo: mada dinafa kudu ha:na:len. ⁶ Niyo: Godeyo: sagalema:ki a:lakiyo:, nanogo: halaido: dimidaki, Keliso kaluka:isaleyo: a:na yasala:len. A:la:ta:ga: Gode eyo: ne digalo: kalu a:la:sama:kiyo:, ne ele imilig nowo: mo:o:go:saki, tambo kudu ane.

⁷ Nilo: so:lo:l a:ma:yo:, tamin amio: Godeya: siwa:l amio: alandeyo: o:m a:la:asula:len. Ko:sega Ya:su Kelisowa:lo: dimido: ba:ba: amio:, niyo: man a:no: tambo o:ngo:malo:ngo: asulab. ⁸ A:la:ta:ga: man dimido: a:no:leko: so:lo:ba. Kelego: nol da:lab welo: ni asulo: amio: tambo o:ngo:mal dowaki, niyo: Ya:su Keliso ko:lo: fanda asuluma:no: a:no: alande dowai ha:na:ga: ha:nakiyo:, kelego: nol a:no: e tininila: ko:lo:lab. Ne Kelisowa dowaki oga:dima:no: ko:lo:, kelego: nol a:no: ba madali wa o:ngo: dowabiki, niyo: tambo ka ta:to:l. ⁹ Ne Kelisowa: eno:le doma:no: asulo:l. No:no:n halaido:wa:lo: Yuwa: ele kudu ane a:namio:, digalo:wo: a:na a:la:ta:ga:yo: mo:fa:la:dowo:. Ko:sega ne Keliso e amio: tilidabu ko:lo:, Gode eyo: ne digalo: a:la:bo: a:na sio:. ¹⁰ Ya:su Kelisowo: a:la:ta:ga: elo: a:ma:la: dasi alifa: halaido: a:no:lo: ne fanda asululia:no: asulab. Ya:su elo: hida:yo: dia:li ha:na:la:ga:lo: sowo: o:leaumbo:, nelo: hida:yo: o:leo:ngo:ka dia:li ha:na:la:ga: soma:no: asulab. ¹¹ Niyo: a:la:dimida:i

ha:na:la:ga: sowalikiyo:, Gode eyo: ne a:ma:la: dasi alifa:ib a:la:bo: niyo: tili asulufo:lo:l.

Halale nai ha:na:la:ga:, elema:no:wa fa:la:doma:ni hamana

¹² Ne Ya:su e o:ngo: doma:no:wo: semo: kedefo: ko:lo: o:lo:l. A:la:ta:ga: ne amio: man a:no: tambo ililo:ka: a:la:li so:lo:lba. Ko:sega Keliso eyo: ne dia:sa:ga:, eno:le ta:fo: ko:lo:, o:go: ne wa:l dia:no: nai ha:nakiyo:, o:disugula:i ha:na:lo:l. ¹³ Nao nado i, man a:no: ne amio: semo: egabiki, niyo: nanog wengo: dimido:l. Tamin amilo: man nilo: dimida:len a:no: tambo ga:lilakiyo:, tamin doba:da:lo: da:lab a:no: ko:lo: dia:no: a:laki, disugula:i ha:na:lo:l. ¹⁴ Niyo: Godeya:lo: da:fe sio: a:na fa:la:dowa:sa:ga:yo:, wa:l dia:no: a:lakiyo:, tigini nai ha:na:lo:l. Wa:l dia:no: a:la:do: sa:labo: we. Ne Ya:su Kelisowa dowab a:na ilikiyo:, Gode eyo: Hebeneyo: ne e o:lia: doma:ki ho:ido:.

¹⁵ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale tilidabuwo: halaido:lo: dowo: nio:, asulo:wo: o:leo:ngo:ka dia:niki. Ko:sega gio: asulo:wo: ko:li dowalega, Gode eyo: gimo:wo: widalikiyo:, gio: o:li fanda asuluma:ib. ¹⁶ Man nafa nililo: kudu ya:len a:no:, niliyo: halale ta:li dota:ga: kudu ha:na:niki.

¹⁷ Nao nado i, giliyo: man nafa nilo: dimida:i mio: a:no: asula:sa:ga:, gio: ua dowaki, kudu ha:na:bi. A:la:ta:ga: nilo: man nafa dimido: a:no: kalu nolba:lo: kudu ha:nab a:no: gio: ba:da:sa:ga:yo:, gio: i a:no: ko:lo: kudu ha:na:bi. ¹⁸ Kalu nolo: Ya:su Kelisowa: i malan o:lia:lo: gis dimidama:no:wo: a:laka: a:la:bo: tamin amio:

gimo:wo: hagugo: towo: sa:la:len. A:la:ta:ga: o:go: niyo: ya:la:likiyo: to we gimo:wo: wa:ka a:so:lo:l. ¹⁹ Kalu i a:no: de hen amilo: ha:na:no: tog a:na kudu ha:na:lab. Gode ililo:wo: ini do:mo:wa:lo: asulakilo: meselan man a:no: ko:lo: dowab. Iliyo: sendeloma:no: man a:no: dimidakiyo:, sagalaki kaila:sen. A:la:ta:ga: kalu iliyo: henfelo: kelego: a:no:leyo: ko:lo: asula:lab. ²⁰ Ko:sega tilidabu kaluka:isale nili hendeyo: Hebene ko:lo:lab. Alan Ya:su Keliso e Hebene a:la:ta:ga: yakiyo:, nio: a:ma:la: gasilia:ib ko:lo:, nio: e mia:nigab a:no: ko:lo: sagala:liki yasiso:l. ²¹ Ya:su Keliso e amio: halaido:wo: alan dowo:, a:la:ta:ga: eyo: henfelo: kelego: we tambo bo:fo:lab. A:la:go:ko:lo: ene halaido: a:ma:yo: nili do:mo: halaido:lo:ma dowab we nodola:sa:ga:yo:, Ya:su Kelisowa: ene do:mo: malilo: nafale o:leo:ngo:le ta:fa:ib.

4

Asulo: nafa diaki, sagala-li mesa-niki

¹ A:la:fo:ko:lo: ni mili, gio: nilo: sio: o:leaumbo:, Alan o:lia: dowaki halaido: kagafo:lubi. Nanog nilo: dimido: a:ma: wa:lo: gi dowab ko:lo:, ne sagale alitab. Niyo: gimo:wo: ha:fo:wo: disa:lakiyo:, gio: wa:ka ba:ba:no: asulab.

² Ga a:la: Yuodia o:lia: Sitika: ga:gbo:wo: towo: halaido: sa:ma:nigo:l. Ga:go: Alan amio: tilidabulo:biki, gado ga:go: towa:lo: kega:lab a:no: digalela:sa:ga:, asulo:wo: imilise dowa:bi.

³ A:la:ta:ga: ne o:lia:lo: nanogo: halale dia:sen

3:19: Lom 16.18

3:20: A:fe 2.6,19

3:21: 1Kol 15.28,42-53

4:1: 1Tes 2.19-20

4:3: Luk 10.20

giliyo:, ga a:la: a:no: dinafa doma:ki asuwa:foma. A:la:do: so:lo:l we, ga a:la: we a:la:ta:ga: Kla:ma:no:lo:, nanog kalu ne o:lia:lo: dia:sen nol a:no:lo:, to nafayo: nolbo:wo: halaido: wida:liki sia:len. Wi ililo:wo: mela:no: bugo: amio: sa:sa:li alifa: ko:lo: a:lab.

⁴ Ho:lono: tambo Alan o:lia: ege dowakiyo: sagala:liki melea. Niyo: wa:ka a:so:lo:l. Gio: sagala:lubi. ⁵ Kaluka:isaleyo: tambo bo:ba:kiyo:, gio: nolbo:wo: ha:sa dowan man a:no: wida:lubi. Asuluma, Alan e ko:na:ma a:lab. ⁶ Gio: kele asulo:wo: dowaso:bo. Kelego: o:bo:ngo:wa:le fa:la:dowalega, Godemo: dulugu sa:laki, emo:wo: dabu ba:da:bi. Gio: Godemo:wo: mada o:m a:la:sa:laki, gililo: asulab a:no: asuwa:foma:ki ha:iya:bi. ⁷ Gio: a:la:bo: ko:lo: dimidalikiyo:, Godeya:lo: ha:sa dowan man a:no: gi o:lia: doma:ib. Gio: Ya:su Keliso o:lia: dowa:likiyo:, ha:sa dowan man a:ma:yo: kaluwa:lo: asulo: a:no: tininila:sa:ga:, gili asulo:wo: tili dofo:liki bo:fo:mela:ib.

⁸ Ni nao nado i, to we sae ebelema:nikiyo: a:la:so:lo:l. Kelego: we asuluma. Man hendeleyo:, man kaluwa:lo: wabudano:lo:, man digalo:wo:lo:, man malilo:wo:lo:, kelego: nafaleyo:lo:, nafale dimidabo:lo:b a:la:do: asulan man a:no:lo:, i a:no: ko:lo: asula:lubi. ⁹ To nilo: tamin amilo: wido: a:no: giliyo: da:da:sa:ga: di ko:lo:lab, a:la:ta:ga: nilo: dimido:wo:lo: gio: ba:ba: ko:lo:, giliyo: man a:no: tambo kudu ha:naki, dimida:i ha:na:lubi.

4:5: Hibu 10.25, Ya:m 5.8-9   **4:6:** Madi 6.25-34, Kolo 4.2   **4:7:** Ais 26.3, Yo:n 14.27, Kolo 3.15   **4:9:** Lom 16.20

A:la:bo: dimidalikiyo:, ha:sa mesea:kilo: ta:tan
Gode e, gi o:lia: doma:ib.

Fo:l eyo: mada o:m a:la:sio:

¹⁰ Tamin amilo: gililo: dimido: o:leaumbo:, o:go:
giliyo: ne wa:ka asula:sa:ga: asuwa:tab ko:lo:,
ne Alanbo:wo: mada sagalaki dulugu so:lo:l.
Hendele, ho:len us a:namio:, giliyo: ne asula:len
ko:sega asuwa:fa:no: togo: aundo:ma dowalen.

¹¹ Ne kelego:lo:ma dowabiki, a:na ha:iyaki
so:lo:ba. Sagala:likilo: ha:sa doma:no: man
a:no: ne asulo:wo: di ko:lo:, kelego: ko:li ko:lilo:
neya fa:la:dowab amio:, ne o:lika dowasen.

¹² Kelego:lo:ma dowab ho:len a:no:lo:, kelego:wo:
modo:lo: dowab ho:len a:no:lo: ne ba:da:i mio:.
Ne ma:no:wo: modo: dowalikiyo:lo: a:la:ta:ga:
maiyalikiyo:lo:, ne mo:kele asulaki, sagala:li
dowasen. Ne kelego:lo:ma dowalikiyo:lo:,
kelego:wo: modo: dowalikiyo:lo:, ne ho:len
a:namio: o:li dowai ya:sen ko:lo: ne sagalab.

¹³ Keliso eyo: halaido:wo: nemo: dimi ko:lo:,
niyo: halaido: elo: a:ma:yo: kelego: tambowo: o:li
dimidama:no:.

¹⁴ Ko:sega ne hida:yo: diab amilo: gililo: ne
ko:lo: asufa: a:no: mada nafayo: o:m. ¹⁵ A:la:ta:ga:
ne Godeya: to nafa a:no: gimo:wo: ho:gi ya:ga:
wida:la:ga:yo:, Masedonia hen a:no: ta:ta:ga: ane
amio:, sa:s nolba:yo: ne mo:asuwa:tabe. Ko:sega
gio: ne o:lia: dowakiyo:, moleyo: kegea:sa:ga:
asuwa:tale. A:la:do: dimido: a:no: Filibai
kaluka:isale gio: asulufo:lab. ¹⁶ A:la:ta:ga: ne
Tesalonaika amisa:na sen amio:, giliyo: nemo:wo:

moleyo: kegea:sa:ga: iliga:fela:sen. ¹⁷ Giliyo: niyo: kelego: we madali dia:nigab a:la:bo: asula:so:bo. A:la:ba. Boba dimiab amilo: wa:l nafa dian a:no: gini dima:ki go:l. ¹⁸ Gililo: Ebafolodaitas emo: dia: mena:kilo: boba kelego: ko:lo: iliga:fo: a:no: niyo: ililo:le di. A:la:ta:ga: heb nolo:lo: a:dowo: ko:lo: ba:ba. Gililo: boba nafa dimi a:no: mundo: nafa Godemo:lo: boba dimi o:ngo: dowab ko:lo:, boba nafa wengo: dimiab a:ma:yo: Godeyo: mada sagale alita:sen. ¹⁹ Ni Gode e amio: kelego:wo: mada nafale ko:li ko:lilo: a:lab ko:lo:, gi amio: aundo:ma kelelowab a:no: Ya:su Kelisowa a:la:ta:ga:yo: ililo: dia:ib.

²⁰ Do Gode nililo:mo:wo: wi alan a:no: wabu-daki, dulugu sa:la:liki ha:na:mela:nigo:l. Hendele.

²¹ Niyo: Ya:su Keliso amilo: tilidabu kaluka:isale gimo:wo: sagalo: towo: saga:to:l. A:la:ta:ga: gao i nol, ne o:lia:lo: so:l wema:yo:lo: gimo:wo: saga:tab.

²² Tilidabu kaluka:isale sab wema:yo:lo: a:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale Sisaya: ayamilo: nanogdo: dimida:likilo: sab iliyo:lo: tambo sagalo: towo: saga:tab.

²³ Alan Ya:su Kelisowa: ha:fo: disa:lan man a:no: gi o:lia: dowa:biyo:. Hendele.

**Godeya: To Nafayo: We
The New Testament, Genesis, and Ruth in the Kaluli
language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Kaluli long
Niugini**

copyright © 1998-2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaluli

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Feb 2024 from source files dated 28 Feb 2024

b1d455ca-c4bb-5822-b79f-8fad97c5b77